

Лариса Селіверстова

Ономастичний простір поезії Володимира Калашника

У статті аналізується ономастична лексика, що виконує роль поетонімів у поетичних творах сучасного автора Володимира Калашника. Розглядаються засоби та прийоми перетворення антропонімів, міфонімів, бібліонімів, топонімів та інших видів онімів на поетоніми, а також визначені стилістичні функції ономалексем.

Ключові слова: ономастичний простір, антропонім, міфонім, бібліонім, топонім, поетонім, конотація, стилістичні функції.

Однією з найважливіших проблем сучасної української літературної ономастики є дослідження функціонально-стилістичних особливостей поетонімів у художньому творі. Добір антропонімів, топонімів чи інших видів власних назв для митця – це виявлення його літературної

індивідуальності та художньої майстерності на тлі реальної суспільно-історичної дійсності.

Наукові дослідження в галузі літературної ономастики (Ю. Карпенко, В. Михайлов, Л. Белей, В. Калінкін, О. Фомін та ін.) становлять важливу теоретичну базу [5]. Вивчення власних назв у контексті художнього твору постає значущим і актуальним, про що свідчать численні роботи про дослідження структурної організації ономастичного простору, стилістичних функцій онімів, їх асоціативних зв'язків, співвіднесення з реалізацією конкретного образу, авторської позиції, що стосуються задуму твору. Об'єктом ономастичних студій були власні назви в українських обрядових піснях (Н. Колесник), романах П. Загребельного, драматичних творах Л. Українки (Т. Крупеньова), романах Г. Тютюнника й В. Земляка (А. Соколова), різножанрових творах Л. Костенко (М. Мельник), у творчості «шістдесятників» (Т. Можарова) та в інших творах відомих письменників, що доводить активний розвиток літературної ономастики як окремої мовознавчої дисципліни з визначенням об'єктом дослідження й апробованою методикою.

Предметом дослідження художньої ономастики є поетонім, під яким слід розуміти власну назву в літературному творі, що, крім номінативної, може виконувати дейктичну, характеризуючу, ідеологічну, стилістичну функції; вважається вторинним щодо реального оніма, з притаманною йому рухливою семантикою. У художньому контексті поетонім зливається з образом. Ім'я (власна назва) і образ, за формулюванням О. В. Суперанської, у творчості письменника виникають паралельно, доповнюючи й уточнюючи один одного, створюють художній образ, суб'єктивно відображаючи об'єктивне, «здійснювану автором «гру» загальномовними ономастичними нормами» [10:31]. Автор наділяє поетонім багатством і різноманітністю асоціативних зв'язків, які розкриваються в контексті твору.

Ономастична лексика, за свідченням багатьох дослідників художньої ономастики, займає значне місце в художньому творі. У письменника вона виступає як особливо помітний, стилістично й семантично виділений засіб, яскрава прикмета ідіостилу. Естетичні об'єкти, позначені власними назвами, беруть участь у розвитку й побудові мовленнєвої та літературної композиції художнього твору. Поетоніми складають частину ономастичного світу творчості письменника взагалі і, зокрема, художнього тексту як великої, так і малої форми.

Власні назви художніх творів не просто стають повноважними представниками їх носіїв, але часто перетворюються на символ. Цією обставиною пояснюється й одна зі специфічних рис поетонімів та механізм виникнення конотативної онімії [5:12]. «Організуюча роль ономастичного простору в структурі художнього тексту зумовлюється систем-

ністю цього простору: угрупованням власних назв за лексичними рядами залежно від семантичної функції, їх словотворчими особливостями, стилістичною належністю, відношенням до категорії узуальності, за ступенем експресивності», – відзначає В. Михайлов [7:79]. Філологи розрізняють спільні й розбіжні особливості породження та функціонування онімів у прозовому й поетичному творах. У роботах О. Фоянкової [12] та Ю. Карпенка [6] детально описано специфіку вжитку власних назв у поезії. Мовознавці визначають такі ономастичні особливості функціонування: ономастичний хронотоп (або локально-темпоральна функція), створення okazіональних власних назв, семантична інструментовка (актуалізація внутрішньої форми, довільна поетична етимологізація), семантична трансформація (переперсоніфікація – стислий метафоричний контекст у формі власної назви, наявність умовно-поетичних імен, з походження переважно античних; умовно-поетична функція реальних імен та онімізованих апелятивів), звукова інструментовка власних назв, безіменність.

За зауваженням сучасного російського дослідника літературної ономастики О. Фоміна, «твори сучасних авторів взагалі вкрай рідко привертають увагу дослідників літературної онімії, хоча перспективність їх вивчення в ономастичному аспекті навряд чи у кого з лінгвістів, які займаються літературною ономастикою, викличе сумнів» [11:116]. Нашу увагу привернула поезія Володимира Калашника, сучасного українського поета. Вона захоплює своєю всеосяжною філософічністю і в той же час викликає почуття дружньої теплоти, надихає любов'ю до людей і життя. «Кожна нова збірка, як лірико-філософське осягнення минулого, пройденого, передуманого. І все це крізь призму морально-етичних норм, закорінених у Заповіді Божі» [9:3].

За допомогою різних мовно-стилістичних засобів поет у кожному творі народжує власну ідею, де антропоніми, топоніми та інші оніми чи онімізовані апелятиви набувають семантичного, конотативного, експресивного перетворення, чим і виділяються неповторні поетичні образи. Розглянемо засоби і прийоми ономастичного творення та вживання, до яких вдається поет під час творчого пошуку і натхнення.

У чотирьох поетичних збірках В. Калашника [1, 2, 3, 4] методом суцільної вибірки нами виділено 133 ономавжитки. За стилістичними функціями вони розподіляються на емоційно-стилістичну та інформаційно-стилістичну групи. У поезії, як правило, спостерігається їх взаємодія. За ономастичною класифікацією виділяємо: антропоніми, бібліоніми, міфоніми, топоніми, відапелятивні оніми (філософеми), відоніміні апелятиви. Поетоніми за мовною природою мають властивості поліфункціональності. Потрапляючи в художній контекст, поетонім набуває актуалізації одного з його складових нашарувань значення. Отже, ху-

дожній контекст виступає смислотвірним чинником у системі образності поетонімів.

Антропоніми, за показниками дослідників, є найпопулярнішою групою з ономастичної лексики, вживаної в художньому тексті. У свідомості людей вони відбиваються як символи, пам'ятки історичних подій, культури народів, свідчення певної історичної епохи. У поезії це оніми на позначення ліричного героя, епізодичних персонажів, осіб, опосередковано пов'язаних у контексті через їхні дії, вчинки. Відомо, що антропонімічна система постійно поповнювалася лексемами, що відображають різні факти духовної чи матеріальної культури народів. Але використання письменниками антропонімів різниться від часу, умов, подій, світобачення, власної прихильності. Саме такі чинники впливають на ономастичний простір автора і викликають дослідницький інтерес філологів [8].

Окремою тематичною групою в поезії В. Калашника виділяються антропоніми на позначення образів його однодумців, колег, сучасників і своїх попередників. Особливе місце посідають антропоніми *Кобзар*, *Тарас*. Образ Тараса Шевченка став символом України, патріотизму. Автор називає його творчість метафорично «*свята молитва*», антропонім *Кобзар* репрезентує важливе місце поета у змалюванні образу України: «*Вона одна колосозерна, / В святій молитві Кобзаря*» [1:6]. За допомогою метонімії – через назву твору впізнаний усесвітньо відомий український поет Тарас Шевченко.

Вельмизначуще для поета ім'я Василя Назаровича Каразіна, засновника Харківського університету. Звичайно, створюючи образ альма-матер, автор указує на визначну роль Каразіна: «*Ти вічно юна, альма-матер... / Тебе благословив Каразін На славу рідної землі*» [1:20]. Очевидно, що в житті поета Батьківщина і найстаріший на Слобожанщині Харківський університет, якому автор віддає все своє творче життя, є святими категоріями, на що вказує в контексті релігійна лексика: словосполучення «*свята молитва*», лексема «*благословив*».

У поета є низка посвят: *Лесі Україні, М. Гоголю, Григорові Тютюннику, М. Ф. Наконечному, Григорієві Ведмеденку, Надії Свєтличній, С. І. Дорошенкові, О. М. Куцєві, Л. А. Лисиченко, В. Г. Гончаренкові, Ю. М. Безхутрому, М. І. Філонові, О. С. Юрченкові, Олександрю Царуку, Н. Г., Надії Дяченко*, а також своїм однокласникам. У контексті творів уживаються пестливі форми імен: *Надійка, Оксаночка, Сашко*, а також прізвище українського поета *Стус*, прізвище козака *Сірко*. Чоловічі й жіночі імена і прізвища залучені автором із реального антропонімікону. Увагу привертає не лише тематичне об'єднання: це здебільшого коло відомих письменників, колег-освітян, – але й структурні різновиди презентації антропонімів. Тут подаються двокомпонентні формули:

ім'я+прізвище, ініціали+прізвище, однокомпонентні формули: ім'я, прізвище, а також ініціальна формула антропоніма. Якщо в реальній антропонімії вживання різнокомпонентних антропонімічних формул визначаються чинниками соціально-історичними, то в художній ономастиці – логіко-ситуативними, лінгвостилістичними, власне авторськими.

Антропоніми у формі ініціали+прізвище виконують як характеристичну, дейктичну, так і номінативну функції, якщо розглядати окремих твір. Але в макроконтексті всієї творчості поета образи, позначені такими антропонімами, формують у читача внутрішній образ автора (ліричного героя), вказують на зрілість його свідомості, окреслюють його риси, духовні вподобання. Характеристична функція антропонімів відіграє суттєву роль для вираження задуму автора. Очевидно, що вищезгадані антропоніми національно значущі. Так, автор вживає ім'я Надії Світличної у пестливій формі «Надійка», що вказує на довірливі стосунки з героїнею, колишньою однокурсницею: «*Надійко, не відходь за ту межу, / Звідкіль не буде видно України*» [3:38]. Поет говорить про умовну межу в душі героїні, відомої української діячки за кордоном. З метою зображення художнього образу автор вводить ім'я до перифрази: «*Не загасай, світи на всі світи, / Надіє із родини доброоких*» [3:38].

У посвяті Олександрю Степановичу Юрченкові автор уживає також пестливу форму імені Сашко, але контекст розкриває набагато ширший зміст цієї форми: «*Всі тебе любовно величали / Просто, по-довженківськи, Сашком*» [4:27]. Адвербіалізована форма прізвища Довженка, українського письменника, кінорежисера – авторський ономастичний новотвір «по-довженківськи» – має глибоко національне конотативне значення. Ім'я Довженка теж Олександр. І автор поезії-посвяти залучає такий збіг до характеристики героя, тобто закладена семантика антропоніма Олександр Довженко виступає міцним підґрунтям у формуванні образу Олександра Юрченка в поетичному творі. На формування художнього образу впливає контекст, де поряд стоять семантично несполучувані лексеми, з одного боку – займенник *тебе*, прислівник *просто*, пестливе ім'я *Сашко*, а з другого боку – дієслово *величали*. Такий прийом дає можливість поєднати те, що передати словами важко. Автору вдається показати безмежну повагу, пошану людей до філолога, і водночас – товариські довірливі стосунки, які вказують на прекрасні риси характеру людини.

У посвяті Григорові Тютюннику, з яким особисто був знайомий автор, є звертання до письменника у формі імені – *Григоре*, що підкреслює теплі стосунки між земляками. Автор шукає підтримки в своїх міркуваннях про сучасне суспільне буття, національні питання: «*Григоре, нам горе і на волі, / Бо забули, як були людсьми*» [2:41].

Привертає увагу в поетичному творі антропонім *Стус*, який у контексті вступає в антонімічні стосунки з антропонімом *Дегтярьов*, а також у синонімічні – з біблійним *Мойсей*. Свідомі українці переживають духовний конфлікт через обрання імені Донецького університету не очікуваного, на честь Василя Стуса, відомого українського поета-патріота, а звичайного партійного функціонера Дегтярьова. Автор виражає свій душевний біль у риторичному питанні: «*Чом Дегтярьових тлін, не геній Стусів / Волиєм на скрижалях берегти?.. Не зраджуй віри у свого Мойсея / На України страдницькій путі*» [4:42]. Автор вживає множинну форму антропоніма Дегтярьов як засіб узагальнення, щоб показати, що таких партійних діячів тисячі, а талант українського поета Василя Стуса неповторний. Поет порівнює призначення Стуса з Мойсеем – і той, і той не зрадили свій народ у важкі для нього часи.

Зі всього ряду виділяється форма антропоніму Н. Г. – ініціальна. Така завуальованість свідчить про натяк на події, про які автор не може гучно заявити, але він і не може змовчати. Твори такого типу, як правило, адресовані вузькому колу обізнаних у якійсь проблемі людей. Щоб коректно показати своє ставлення до проблеми, автор натякає на події, які справили враження, через образ, позначений ініціалами. У світовій поезії багато прикладів уживання ініціалів як засобу інтимізації.

Одним із художніх засобів, що в сукупності з антропонімом моделює поетичний образ, показує його внутрішній світ, є художнє означення. Образ Лесі Українки автор подає через відомий улюблений персонаж *Мавки* з твору «Лісова пісня»: «*Живе твоє палке, огнисте слово, / Безсмертна Мавко в зорянім вінку!*» [1:19]. Образ Ісуса Христа відзеркалено в контексті перифрази через епітети: *безсмертна, у вінку*. Велика українська поетеса стала безсмертною у своїх творах.

Особливість творчості неповторного Гоголя в «Мертвих душах» автор виражає через оксюморон з антропонімом: «*Сміється ридма Гоголь разом з нами / На суд і благовіст. Душа жива!*» [4:36], де поетонім виконує і номінативну, і дійктичну функції. Автор «Мертвих душ» постає в образі ствердження вічно живої душі. Прийом антитези допомагає у змалюванні загадкової душі Гоголя.

Антропонім у складі метафори: «*Від усмішки ясної Гончарової / Вкраїни світло лине у світи*» [4:69] – передає світлий образ Олеса Гончара, відомого українського письменника, твори якого популярні за межами України.

Привертає увагу власна назва з функцією антропоніма «Невідомий». Не можемо віднести цей антропонім до реального, оскільки він не зафіксований у словнику антропонімів. Натомість загальновідомо, що цю назву здавна використовують на позначення загиблих у боях воїнів. Автор уживає такий антропонім, нагадуючи нащадкам про істо-

ричні події часів війни: «Де їх хата? І хто їх мати? / Невідомий – у них ім'я» [1:21].

Фіксуємо широке використання поетом усталених фраз, фразеологічних одиниць, що містять у своєму складі біблійніми Бог, Господь та їх похідні: «Божий дар» [3:14], «Божя сила» [3:20], «Господня воля» [3:21], «Бог усіх карає» [3:51], «допоки Бог тримає» [4:10], «Дай Боже» [4:24], «Дар Господній» [4:25], «То воля Божя» [4:36], «На все земне веління Боже» [4:39], «А слово Боже й мертве оживає» [4:46], «Життя – то Божий дар» [4:49], «...і слова від Бога» [4:58], «...де звуки Божі» [4:59], «Моління Божі» [4:62], «Хай безталанні – Бог їх забирає» [4:74]. Щоразу автор нагадує через біблійніми, що людина невід'ємна від Бога.

Поет використовує у складі фразеологізму міфонім Пегас: «Де сатанинські вибрики Пегаса / Плекають текст і зневажають твір» [4:46]. Як відомо з грецької міфології, Пегас – це крилатий кінь, що вибив джерело, з якого пили воду музи і яке давало натхнення поетам. Традиційно в літературі Пегаса вважають символом поетичного натхнення. Але в авторському контексті «сатанинські вибрики Пегаса» відповідний образ має негативне забарвлення. Оксюморон утворений за допомогою поєднання означення з негативним забарвленням – *сатанинські* до дії, позначеної стилістично маркованим іменником *вибрики*, і позитивного образу Пегаса. Фразеологізм «вибрики Пегаса» має сатиричне забарвлення. У радянські часи відома була рубрика сатиричного журналу під такою назвою, де друкували невдалі, з літературної точки зору, поетичні твори. Але в контексті твору В. Калашника означення *сатанинські* анулює попереднє значення і надає фразеологізму експресивного негативного забарвлення.

Слід відзначити, що предметом уваги поетів усіх часів були так звані «вічні образи». Використання біблійних образів, символів древньої Еллади та Риму простежується в поезії «неокласиків» (М. Зеров, П. Филипович, М. Рильський, М. Драй-Хмара, Ю. Клен) та інших представників української літератури (Леся Українка, М. Куліш, О. Олесь, М. Бажан, Яр Славутич та ін.). До наших часів літературний прийом уживання «вічних образів» зберігається як традиційний. Твори кращих українських митців свідчать про те, що міфоніми органічно увійшли до арсеналу тематично-образних і мовно-стильових засобів української поезії. Крім біблійних, Володимир Калашник у поезії вживає міфоніми: *Муза, Парнас, Олімп, Харон, Пегас, Лета*.

Музи, як відомо, – богині мистецтва, покровительки поетів і художників, які дарують останнім натхнення. Парнас в античній міфології – гора, біля підніжжя якої розташоване місто Дельфи, на той час у Давній Греції вважалося пупом Землі. Автор скромно відкривається читачеві, коли говорить про свій талант: «У мене з Музою кохання не було, /

Хоч ми і зустрічались час від часу. / ... Та не шукав дороги до Парнасу» [1:44]. За допомогою міфонімів у контексті з лексемами кохання, зустрічались поезія забарвлюється живими людськими почуттями, набуває інтимних ліричних ознак. *Парнас* у контексті імпліцитно виступає зі значенням «слава».

Своєрідним є значення міфоніма *Олімп*, в авторському образі *Олімп* слова: «І нині Ви, *Вкраїни* вірний син, / Між корифеїв на *Олімпі* слова» [3:41] – так говорить автор про С. І. Дорошенка, сучасного українського мовознавця. У прямому значенні, за віруванням стародавніх греків, *Олімпом* називалася гора, на якій жили боги. У літературі ця власна назва вживається метафорично на позначення вершин чогось. Вживаючи міфонім, автор дає високу оцінку творчості вченого. Поетична мова набуває величності, експресивності. Отже, міфоніми несуть у собі властивості експресем.

У поезії Володимира Калашника, крім антропонімів, уживаються топоніми. Топоніми впродовж тривалого часу акумулюють значну за обсягом позамовну інформацію, виступають знаками подій, епох, категоріями просторовості й темпоральності. Актуалізована в художньому контексті частина енциклопедичної інформації топоніма часто стає в поезії Володимира Калашника компонентом художнього відтворення дійсності, художньою деталлю, засобом характеристики ліричного героя чи ситуації, іноді вони виконують функцію художньої домінанти, часто виступають символами. Топонімічний простір поезії В. Калашника складається з макротопонімів (*Русь, Україна*), хоронімів (*Атлантика, Лугань, Донеччина*), ойконімів (*Харків, Полтава, Кривий Ріг, Мануйлівка, Мерефа, Соколове*), гідронімів (*Дніпро, Псьол, Сага, Мжа, Кастальське джерело*).

На перший погляд, уживання макротопоніму *Україна* виконує називну функцію. Але з розгортанням контексту його внутрішня форма розкривається і поступово переходить в іншу назву – *Русь*. Внутрішня форма поетонімів *Україна, Русь* наче перетікає по сполучуваних посудинах і перетворюється в метафору: «До *України* повернусь... / А я й не розлучався з нею. / Живу коханою землею / З найменням отчим гордим – *Русь*» [1:6]. Макротопоніми стають у синонімічний ряд з апелятивною лексикою і потамонімом *Дніпро*: *Україна*, кохана земля, наймення отче горде, *Русь*, рід древній, *Дніпро*. Цей семантично об'єднаний ряд формує стрижневий образ авторської Батьківщини, символами якої є давня назва держави *Русь і Дніпро* – назва потужної ріки, символ національної сили.

У поезії Володимира Калашника чітко проглядаються також образи макробатьківщини і мікробатьківщини ліричного героя. Ойконіми *Мануйлівка*, потамоніми *Псло* (варіант оніма *Псьол*), *Сага*, відонімі прикметники у словосполученнях (*полтавська райдуга, земля полтав-*

ська), авторський новотвір-характеристика топонімічного походження «Мануйлівка – село полтавсько-пслове» формують художній образ батьківської землі поета: «Згодом знайомі стрічаються люди. / Щиро говорим про се і про те / – Може машина з Мануйлівки буде... / Стрічкою Псьол за селом голубий» [1:25]. Крім дейктичної, вони виконують характеристичну, асоціативну, стилістичну функції. Топоніми входять до кола асоціативного поля «близький, рідний край».

Характеристичні властивості топонімів формують художні образи героїв. Наприклад, образ Юрченка О. С. доповнюють ойконім *Мерефа* і потамонім *Мжа*: «Слід лишила Мжа в душі і слові... / І тепер Мерефа, люба й мила, / Спокій твій довічний береже» [4:27]. Через метафору, складниками якої є топоніми, автор передає свою думку. Як вода лишає слід, так життя з дитинства формує душу людини, яка нерозривно поєднується з мовотворчістю. Через уособлення власної назви (*Мерефа* як жива дорога людина) автор передає близькість, найважливішу рису батьківщини. Частиною художнього образу О. М. Куця став ойконім *Соколове*: «І гомін школи в Соколовім – усе те спомином щемить» [3:43]. Отже, можна помітити, що вищезгадані топоніми беруть активну участь у створенні художніх образів героїв, передають почуття як автора твору, так і власне ліричних героїв.

Крім антропонімів і топонімів, роль поетонімів виконують інші власні назви, такі як «*Аврора*» – назва відомого крейсера, з якого подавали сигнал про початок революційних дій, «*Березіль*» – назва харківського літературного журналу, «*Гавдеамус*» – назва гімну студентства. У художньому контексті вони виступають як символи певних подій, домінанти асоціативних полів: «Нехай не стане в круговерті літ / Ні канонад, ні пострілів «*Аврори*» [3:42]. «*Аврора*» – тут символ жовтневої революції. Назву часопису «*Березіль*» автор уводить до семантичного поля «весна». Тут метафорично перегукуються конотація етимологічного значення із номінативним значенням власної назви: «Є все у барвах березолів: / Весни затаєна цвітінь...» [3:49]. Назва гімну «*Гавдеамус*» – символ студентства – найважливіший формант у поетичному тексті, присвяченому святкуванню 200-річчя першого випуску Каразінського університету. Образ символізує найпродуктивніші роки людського життя і почуття, що пов'язані з юністю, з пізнанням нових наук та формуванням свідомості людини: «*Гавдеамус*» і юний студентський наш вальс... / Їх мелодії вічно нам будуть звучати» [4:12].

Прийом антитези із залученням власних назв «станція Радянська» і «Біблія» допомагають поетові створити образ суперечностей, контрастів сучасного життя в Україні, передати власне ставлення до подій. Автор уживає поряд несполучувані смислові поняття. Імплицитно назва *Радянська* є синонімом атеїзму і антонімом до назви релігійної книги *Біблії*. Це

створює яскраве стилістичне забарвлення, викликає вибух почуттів: «Світ неначе бісові продався: / Байдуже йому, де правда є...» [2:41].

Теми життя і смерті, долі, правди і неправди можна знайти в кожного митця. Онімізовані апелятиви Володимира Калашника: *Любов-Месія, Поет, Космос, Полин-зізда, Житейське море, Слово-Дух, Життя, Вчитель, Мама, Поезії дорога, Любов, Доля* – створюють яскраві поетичні образи, які увібрали в себе численні філософські узагальнення. Ці поетоніми посідають особливе місце в авторській стилістиці. Вони розставляють акценти не лише в ономастичному просторі окремих творів, а й в усій його поезії. Декодування філософом окреслюють авторську картину світу, де месією виступає любов: «*І ще прошу свою Любов-Месію: / Стели дороги віри і безмеж*» [1:7], де доля виконує функцію правителя: «*Здається, Доля всіх закодувала*» [4:74], де життя виступає як дивний плід, який вкушають: «*Літа пливуть, лягають пелюстками / На дивоплід із іменем – Життя*» [4:10], де вічною категорією є дух – слово: «*Час руйнує земне. Слово-Дух – не мине. / Хто любов'ю живе, вічно родить нове*» [4:8], де синонімами виступають для поета мама і вчитель: «*Серед смертних безсмертні Ви, Вчителю й Мамо, / Дар Господній Вам дано – творити цей світ*» [4:25], де авторська аксіома поезії: «*Любов дарує і слова від Бога, / ... З небес святих Поезії дорога. / ... Поетове і Боже віще слово*» [4:58], де безсмертна тільки любов: «*Час візьме все, окрім Любові*» [4:59] і духовний космос: «*А ти у Космосі духовнім / Незгасним сонцем саяй довіч*» [2:20].

Експресивно-стилістичним, версифікаційним завданням поет підпорядковує також фонетичні співзвуччя поетонімів: «*стаю під корогви Покрови*» [1:5], «*Мануйлівко, село полтавсько-пслове!*» [2:35], «*Григоре, нам горе і на волі*» [2:41], «*Літа, літа... Знов літо кане в Лету*» [2:62], «*І тихоплинну хвилю Псла*» [3:18], «*Лугань благає*» [3:38], «*Не чутно пісні Чураївни*» [4:17], «*Спаєє Спас*» [4:62], «*Здається, Доля всіх закодувала, Щоб випили свій келих не до дна*» [4:74].

З аналізу бачимо, що серед найдійовіших засобів вираження поетичного вислову Володимира Калашника є ономастичні перифрази, введення онімів у порівняльні та метафоричні конструкції.

Отже, у поетичному мовленні Володимира Калашника широко представлена реальна, нереальна та індивідуально-авторська ономастична лексика, яка утворює ономастичний простір. Досліджувана лексика є мікросистемою, члени якої знаходяться в синонімічних (*Україна, Русь, Дніпро, Кобзар, Тарас, Мавка, Чураївна, Гоголь, Стус, Гончар, Сірко*), антонімічних (*станція Радянська / Біблія, Дегтярьових тлін / геній Стусів*) відношеннях і широко використовуються для створення художніх образів. Так, визначені власні назви, що перебувають у синонімічних зв'язках, імпліцитно формують образ Батьківщини поета. Ху-

дожні образи, наприклад Олександра Степановича Юрченка, Надії Світличної, Олексія Марковича Куця, включають топоніми й антропоніми, які створюють ряд асоціацій, пов'язаних із життям ліричного героя. У таких випадках топоніми й антропоніми вступають у контекстуальні синонімічні зв'язки, виконуючи функцію прихованої акцентуації. Наприклад, широкий діапазон смислового навантаження несуть поетоніми *Мерефа*, *Мжа*, *Сірка*, *по-довженківськи* (від Довженко) у змалюванні портрета Олександра Юрченка. Автор показує джерела формування свідомості ліричного героя. Мала батьківщина останнього окреслена ойконімом *Мерефа* і гідронімом *Мжа*. Відомо, що це батьківщина славного українського героя-козака Сірка, який обирався кілька разів отаманом і мав надзвичайні здібності.

У поетичному мовленні Володимира Калашника, зокрема в його ономастичному просторі, немає зайвих, другорядних або випадкових власних назв. Уживання поетонімів виважене, значуще. Кожна власна назва з реального ономастикону переосмислюється, інтерпретується відповідно до авторської фантазії, ідеї. Потужний вплив на формування ономастичного простору поезії справила морально-етична орієнтація автора. Використання Володимиром Калашником власних назв збагачує мовленнєву структуру його поетичних творів і допомагає виразити авторське світосприйняття.

Література

1. Калашник В. С. Осінній дивоцвіт : Лірика / Володимир Калашник. — Луганськ : Шлях, 2000. — 48 с.
2. Калашник В. С. Бентежне надвечір'я : Лірика, поетичні переклади / Передмова В. Борового / Володимир Калашник. — Х. : Майдан. — 2004. — 120 с.
3. Калашник В. С. Біла зоря : Поезії / Передм. Лауреата Шевченківської премії Ст. Сапеляка / Володимир Калашник. — Х. : Майдан, 2006. — 78 с.
4. Калашник В. С. Незгасимі світи : Лірика, паліндроми, переклади / Передм. А. Стожука / Володимир Калашник. — Х. : Майдан, 2010. — 132 с.
5. Калінкін В. М. Теоретичні основи поетичної ономастики : Автореф. дис... д-ра філол. наук / В. М. Калінкін. — К. : 2000 — 38 с.
6. Карпенко Ю. А. Проблемы типологии литературной ономастики : имена собственные в поэзии Беллы Ахмадулиной и Лины Костенко / Ю. А. Карпенко // Літературна ономастика української та російської мов : взаємодія, взаємозв'язки / Зб. наук пр. — К. : НМК ВО, 1992. — С. 92—102

7. Михайлов В. Н. Специфика собственных имен в художественном тексте / В. Н. Михайлов // Филологические науки. — № 6. — 1987. — С. 78—82.
8. Селіверстова Л. І. Ономастикон у поетичному ідіолекті Яра Славутича. Дис. ... канд. філол. наук / Л. І. Селіверстова. — Харків, 2002. — 296 с.
9. Стожук А. Жертвність дня заради віку / А. Стожук // Володимир Калашник. Незгасимі світи. — Х. : Майдан, 2010 — С. 3—7.
10. Суперанская А. В. Общая теория имени собственного / А. В. Суперанская — М. : Наука, 1973. — 366 с.
11. Фомин А. А. Литературная ономастика в России : итоги и перспективы / А. А. Фомин // Вопросы ономастики. — 2004. — № 1. — С. 108—120.
12. Фонякова О. И. Имя собственное в художественном тексте / О. И. Фонякова. — Л., 1990. — 104 с.

Селіверстова Л. І.
Ономастическое пространство
поэзии Владимира Калашника

В статье анализируется ономастическая лексика, исполняющая роль поэтонимов в поэтических произведениях современного автора Владимира Калашника. Рассматриваются способы и приемы превращения антропонимов, мифонимов, библионимов, топонимов и других видов онимов в поэтонимы, а также определяются стилистические функции ономалексем.

Ключевые слова: ономастическое пространство, антропоним, мифоним, библионим, топоним, поэтоним, коннотация, стилистические функции.

Seliverstova L. I.
Onomastical Space
of Vladimir Kalashnik Poems

In article the onomastical lexicon, playing a role of poetonyms in poetic products of modern writer Vladimir Kalashnik, is analyzed. Ways and transformation receptions anthroponyms, mithonyms, bibleonyms, toponyms and other kinds onyms in poetonyms are considered, and also stylistic functions onomastical units are defined.

Keywords: onomastical space, anthroponym, mithonym, bibleonym, toponym, poetonym, connotation, stylistic functions.